

ВНЕСОК ЛЬВІВСЬКОЇ ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕС ВПРОВАДЖЕННЯ НАВЧАННЯ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА В СИСТЕМУ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ)

CONTRIBUTION OF LVIV ART-INDUSTRIAL SCHOOL IN THE PROCESS OF INTRODUCING DECORATIVE ARTS TEACHING IN THE SYSTEM OF ART EDUCATION OF UKRAINE (SECOND HALF OF THE XIX – EARLY XX CENTURY)

У статті проаналізовано особливості становлення Львівської художньо-промислової школи в контексті дослідження процесу впровадження навчання декоративно-прикладного мистецтва на західноукраїнських землях, які у другій половині ХІХ – на початку ХХ століття знаходилися під владою Австро-Угорської імперії. В історико-педагогічному руслі простежено історичні віхи становлення провідного навчального закладу художньо-промислової освіти на теренах Західної України. Встановлено зміни статусу, підпорядкування і назв художньо-промислової школи внаслідок перепрофілювання й розширення напрямів освітньої діяльності в галузі декоративно-ужиткового мистецтва за спеціальностями: художня обробка дерева (столярство, сницарство) й металу (слюсарство, ковальство), художній текстиль (галтування й мереживо), художнє малярство. Показано, що творчі здобутки учнів з успіхом демонструвалися на виставках різних рівнів (у тому числі Європейських, Міжнародних, Всесвітніх).

Виявлено пріоритетну мету діяльності Львівського художньо-промислового музею: удосконалення промислів і ремесел краю в технічному та естетичному напрямі та з'ясовано його роль у створенні художньо-промислової школи у Львові. Визначено аспекти взаємодії музею та школи: культурно-просвітницький, освітньо-професійний з пріоритетом виставкової роботи в усіх напрямках.

Зроблено висновки щодо діяльності Львівської художньо-промислової школи в контексті впровадження процесу навчання декоративного мистецтва в систему вітчизняної художньої освіти другої половини ХІХ – початку ХХ століття, яка відзначилася: використанням організаційно-педагогічного досвіду функціонування аналогічних закладів Австро-Угорщини; створенням відділів архітектурно-будівничого та художнього напрямів з перевагою мистецького; формуванням пріоритетного напрямку художньої, художньо-промислової й художньо-ремісничої освіти західноукраїнської мистецької школи: використання синтезу образотворчого й декоративно-прикладного мистецтва з домінуванням декоративного.

Ключові слова: Львівський художньо-промисловий музей, Львівська художньо-промислова школа, навчання декоративно-прикладного мистецтва.

The article analyzes the peculiarities of formation of Lviv Art-Industrial School in the context of studying the process of teaching arts and crafts in Western Ukraine, which in the second half of the XIX – early XX century were under the rule of the Austro-Hungarian Empire. In the historical-pedagogical direction, the historical milestones of the formation of the leading education institution of art-industrial education in Western Ukraine are traced. Changes in the status, subordination and names of art-industrial schools due to re-profiling and expansion of the educational activities in the field of decorative and applied arts are defined in the following specialties: artistic woodworking (carpentry) and metal (metalwork, blacksmithing), artistic textiles (quilting and lace), artistic painting. It is shown that students' creative achievements were successfully demonstrated at exhibitions of various levels (including European, International, World).

The priority goal of Lviv Art-Industrial Museum is revealed: improvement of crafts and handicrafts of the region in the technical and aesthetic direction and its role in the creation of the art-industrial school in Lviv. Aspects of interaction between the museum and the school are determined: cultural-educational, educational-professional with the priority of exhibition work in all directions.

Conclusions are made on the activities of Lviv Art-Industrial School in the context of introduction of decorative arts teaching in the system of domestic art education of the second half of the XIX – early XX century, which was marked by: implementation of the organizational and pedagogical experience of similar institutions in Austria-Hungary; creation of departments of architectural-building and art directions with prevalence of art; formation of the priority direction of art, art-industrial and art-craft education of the western Ukrainian art school: use of synthesis of fine and decorative-applied arts with dominance of decorative.

Key words: Lviv Art-Industrial Museum, Lviv Art-Industrial School, teaching of decorative and applied arts.

УДК 377/378.09:74/75(477)«18/193»
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/24-2.2>

Никифоров А.М.,
канд. пед. наук,
скульптор, незалежний діяч

Постановка проблеми. У сучасних реаліях розвитку українського суспільства необхідним є пошук нових шляхів для вдосконалення навчально-виховного процесу у розвитку вітчизняної художньої освіти. Одним із аспектів нової освітньої парадигми є ретельне вивчення історико-педагогічної спадщини минулого задля

використання позитивного досвіду попередників (педагогів – митців-художників, майстрів декоративно-прикладного мистецтва, діячів культури й освіти) у розбудові Нової української школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку мистецької освіти на західноукраїнських землях ХІХ – початку ХХ століття

розглядалася й досліджувалася у різних аспектах багатьма вітчизняними вченими. Зокрема, в контексті вивчення загальноісторичних процесів розвитку художньої освіти в Україні становлення Львівської мистецької школи висвітлювали П. Андріюк, О. Іванкова-Стецюк, Р. Орлов, В. Радкевич, Л. Соколюк, Р. Шмагало, В. Щербак та інші. О. Волинська, А. Волощук, М. Дяків, С. Мільчевич, О. Нога, Р. Одрехівський, О. Попик, К. Сусак, В. Цісарук виявляли регіональну специфіку розвитку художньо-промислової освіти західних регіонів України досліджуваного періоду. Історичні віхи становлення художньо-ремісничого закладу у Львові в контексті формування культурно-освітнього життя Галичини прослідкували Я. Бабош, С. Гелей, М. Варвух, Л. Синишин та інші. М. Маковецька, Н. Мартиненко розглядали значення Львівської художньо-промислової школи у зародженні і розвитку вітчизняного дизайну. Вплив музеїв та виставок рукоділля й традиційних промислів на становлення художньо-промислової школи в Галичині другої половини ХІХ – початку ХХ століття виявляли С. Король, Л. Оршанський, Л. Молостцова, О. Ямборко та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Як показує аналіз літературних джерел, у контексті Нової української школи традиційна система мистецької освіти не задовольняє повною мірою запити сучасного суспільства на використання історико-педагогічного досвіду навчання декоративно-прикладного мистецтва у закладах художньої, художньо-ремісничої та художньо-промислової освіти різних регіонів України другої половини ХІХ – початку ХХ століття.

Мета статті – схарактеризувати внесок Львівської художньо-промислової школи у процес впровадження навчання декоративно-прикладного мистецтва в систему художньої освіти другої половини ХІХ – початку ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. Аналіз архівних матеріалів і літературних джерел дає підстави стверджувати, що Львівську художньо-промислову школу було започатковано 1876 року за сприяння новоствореного Міського промислового музею у м. Львові. Організацію вказаного музею прискорила Всесвітня Віденська виставка художніх промислів 1873 року. У процесі підготовки майстрів-ремісників та їхніх учнів до участі в означеній виставці постала проблема необхідності започаткування системи художньо-промислової освіти з метою підготовки фахівців декоративно-прикладного мистецтва європейського рівня [1; 9]. Постановка проблеми полягала у вирішенні організаційно-педагогічних завдань для створення низки навчальних закладів художньо-ремісничого профілю з відповідним теоретико-методичним забезпеченням. Наслідуючи позитивний приклад художніх музеїв Кракова та Відня, які закуповували на

міжнародних виставках експонати для навчальних закладів, Музейний комітет (організований громадськістю Львова) для навчальних цілей теж придбав 1873 і 1874 року на Віденських Всесвітніх виставках художніх промислів експонати, а також твори декоративно-прикладного мистецтва та промислові вироби для фахової підготовки майстрів-ремісників Львова і Галичини [7; 8]. Означений факт вказує на взаємодію культурно-просвітницької й освітньо-професійної діяльності музею і навчального закладу.

За допомогою дослідження наукових праць Л. Оршанського встановлено, що свою діяльність новостворений музей розпочав із організації і проведення виставок виробів традиційних художніх промислів, адже згідно зі Статутом Міського промислового музею Львова, головною метою його функціонування було підтримувати розвиток промисловості художньої галузі і рукоділля в регіоні [6, с. 20]. Зауважимо, що у першому параграфі Статуту була задекларована 1874 року і затверджена Міською радою пріоритетна мета діяльності промислового музею «удосконалення промислів і ремесел краю в технічному та естетичному напрямках через систематичне збирання допоміжних засобів, які поширюють науку та мистецтво» [3, с. 9]. Збирання допоміжних засобів передбачало поповнення музейних збірок, бібліотечних фондів, проведення виставок, видання часописів, мистецьких журналів і альбомів, облаштування експозицій виробів традиційного мистецтва для розширення навчально-методичного наповнення змісту навчальних дисциплін художньо-ремісничої освіти. Досвід Австро-Угорщини, де вже функціонували художньо-промислові школи, став прикладом для створення професійного навчального закладу – Львівської художньо-промислової школи.

У процесі дослідження з'ясовано, що відповідно до наказу Міністерства освіти й віросповідання 18 грудня 1876 року при Художньо-промисловому музеї відбулося відкриття Львівської промислової школи рисунку і моделювання [13]. Основним завданням новоствореного навчального закладу була підготовка молоді до навчання у вищих мистецьких школах. У 1882 році у зв'язку з перепрофілюванням закладу було перейменовано у Школу художнього (артистичного) промислу [14] та відкрито відділення фахової підготовки столярів, сницарів, токарів. Від 1885 року розпочався рух за надання школі статусу державної. Згодом, у 1891 році, заклад було об'єднано зі Школою будівельних майстрів і реорганізовано у Державну промислову школу [15, с. 25]. Варто вказати, що 20 січня 1893 року директором школи було призначено запрошеного з Німеччини архітектора Зигмунта Горголевського. Від цього часу школа здійснювала навчально-виховний процес за двома провідними напрямками: будівельного

промислу (підготовка фахівців будівельної галузі, підлеглої архітектурному мистецтву) і промислу мистецького (навчання різновидам декоративно-ужиткового мистецтва). Загалом заклад зазнав ще низку перейменувань і реорганізацій, наразі за школою закріпилася загальноприйнята назва «Львівська художньо-промислова школа».

За розвідками Л. Глембоцької, мистецько-освітня діяльність школи значною мірою була скерована митцями-педагогами, випускниками Мюнхенської і Краківської академії мистецтв, Віденської художньо-промислової школи. Так, започаткований першими викладачами-художниками (С. Вигжевальським, К. Ольпінським, К. Сіхульським) напрям синтезу образотворчого й декоративного мистецтва з домінуванням декоративно-ужиткового мистецтва був і залишається пріоритетним напрямом розвитку художньо-промислової освіти Львівської мистецької школи у всі історичні етапи розвитку мистецької освіти Західної України [2, с. 2]. Творчі здобутки учнів з успіхом демонструвалися на виставках різних рівнів, що підтвердило правильно обраний курс орієнтації на виконання ужиткових виробів за традиційними мотивами й усталеними композиційними рішеннями регіону [6].

Аналіз розвідок Р. Шмагала [10; 11; 12] дозволив виявити, що у 1886/87 навчальному році було відкрито відділи гаптів і мережива, різьбярський відділ та засновано курси для вчителів народних шкіл. Факти розширення напрямів фахової підготовки майстрів різних видів декоративного мистецтва регіону засвідчує успіх у молоді, що бажала здобути відповідну художньо-професійну освіту, а також підтримка громадськості регіону та схвальні відгуки в пресі [10]. Підтримка художньо-промислової школи була надана також на державному рівні. Зокрема, у березні 1890 року «президент» (за сучасною термінологією «мер») міста Львова п. Мохнацький займався питанням школи у Відні щодо надання статусу державної. клопотання п. Мохнацького було вирішено позитивно, і заклад було реорганізовано у Державну промислову школу [11]. Цього ж року було відкрито відділ художнього металу, декоративного малярства і скульптури. Загалом Статут реорганізованої Державної школи засвідчив у її складі чотири відділи: будівельного і художнього слюсарства; будівельного і меблевого столярства; токарства; сницарства. Крім того, у формі окремої майстерні при школі функціонували два винятково жіночі відділення гаптів і мережива [5, с. 20].

Як зазначив Т. Максисько, кількісне збільшення спеціальностей відбулося завдяки побудованому у 1892 році новому приміщенню для закладу, а також завдяки залученню до реалізації проектів міста викладачів і учнів школи. Наступне розширення навчальних площ закладу сталося у 1909/10 навчальному році [4]. У вказа-

ний період підготовка учнів проходила за тринадцятьма спеціальностями з перевагою художньо-мистецького напрямку.

Таким чином, можна підсумувати, що за сприяння художньо-промислового музею творчі декоративно-ужиткові вироби учнів школи систематично демонструвалися на виставках у Львові, Відні, Празі та інших містах України й Європи. Вагомим доказом плідної співпраці художньо-промислового музею та художньо-промислової школи Львова у сфері дослідницької й освітньо-виховної роботи слід вважати серійне видання зі зразками народного мистецтва В. Вербицького «Взори промислу домашнього селян на Русі» (1880), публікацію альбомів виробів місцевих майстрів та зразків традиційних орнаментів, великої кількості мистецтвознавчих і етнографічних праць [12], що сприяли наповненню змісту теоретико-методичних основ навчання декоративного мистецтва у закладах художньої, художньо-промислової, художньо-ремісничої освіти України досліджуваного періоду.

Висновки. Таким чином, вищевикладене дає нам підстави стверджувати, що діяльність Львівської художньо-промислової школи в контексті процесу впровадження навчання декоративного мистецтва в систему вітчизняної художньої освіти другої половини XIX – початку XX століття характеризувалася: використанням організаційно-педагогічного досвіду функціонування аналогічних закладів Австро-Угорщини; створенням відділів архітектурно-будівничого та художньо-промислового напрямів з перевагою мистецького; формуванням пріоритетного напрямку художньо-промислової освіти західноукраїнської школи: використання синтезу образотворчого й декоративного мистецтва з домінуванням декоративного.

Перспективи подальших наукових пошуків у цьому напрямі вбачаємо у ретельному вивченні методичного складника навчання декоративно-прикладного мистецтва у Львівській художньо-промислової школі другої половини XIX – початку XX століття.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ваврух М. Львівський державний коледж декоративного і ужиткового мистецтва імені І. Труша. *Енциклопедія Львова* / за ред. А. Козицького. Львів : Літопис, 2012. Т. 4. С. 331–334.
2. Глембоцька Л. 1876–1938. Історія закладу на тлі розвитку художньої освіти у Львові (середина XIX ст. – 1938 р.). *Галицька брама*, 1996. № 20. С. 2–5.
3. Лукіянович Д. Замітки для ведення музейної і виставочної справи для піднесення інтересу до художнього промислу, ширшого розповсюдження його виробів серед нашого загалу. *Неділя*. Львів, 1912. Ч. 42. С. 8–9.
4. Максисько Т. До історії Львівської школи художніх промислів та декоративно-ужиткового мистецтва. *Українське мистецтвознавство* : Республіканський міжвідомчий збірник, 1971. Вип. 5. С. 110–121.

5. Оршанський Л., Молостцова Л. Вплив музеїв на становлення і розвиток художньо-промислової освіти Галичини (II половина XIX – поч. XX ст.). *Молодь і ринок*, 2010. № 7/8 (66-67). С. 19-23.

6. Оршанський Л., Силко Р. Готфрід Земпер та художньо-промислова освіта Західної Європи та України. Дрогобич : Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. 281 с.

7. Радкевич В. Теоретичні і методичні засади професійного навчання у закладах профтехосвіти художнього профілю : монографія / за ред. Н. Нічкало. Київ : УкрІНТЕІ, 2010. 420 с.

8. Синишин Л. Розвиток художньо-промислової освіти Галичини (кінець XIX – перша половина XX ст.) : дис. ... канд. пед. наук 13.00.01. Київ, Київський університет імені Бориса Грінченка. 2019. 270 с.

9. Цісарук В. Особливості становлення системи художньо-промислової освіти на території Правобережної України (друга половина XIX ст. – 1936 р.). *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка. Серія : Педагогіка*. Вип. 11. С. 54-61. URL: <http://nv-kogpi.ucoz.ua/vupysk5/Tsisaruk.pdf>.

10. Шмагало Р. Історичні віхи Художньо-промислової школи у Львові в контексті розвитку світової мистецької освіти другої половини XIX – XX ст. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*, 2017. Вип. 31. С. 9–25.

11. Шмагало Р. Історичний шлях Художньо-промислової школи у Львові. *Бюлетень Львівської філії Національного науково-дослідного реставраційного центру України*, 2006. № 2 (8). С. 170–175.

12. Шмагало Р. Роль музеїв у становленні художньо-промислової освіти України наприкінці XIX – початку XX століття. *Мистецтвознавство'99*. Львів : СКІМ, 1999. С. 79–92.

13. Grankin P. Lwowska Szkoła Przemysłowa : dzieje gmachów na tle historii zakładu. *Schola Architecturae. Budynki szkół architektury*. Wrocław : Wydawnictwo Politechniki Wrocławskiej, 2005. S. 31–46.

14. Lewicki J. Między tradycją a nowoczesnością : architektura Lwowa lat 1893-1918. Warszawa : Neriton, 2005. S. 77-82.

15. Jackowowa M. Lwowska Szkoła Sztuk Zdobniczych oraz Przemysłu Artystycznego. *Barwa i Rysunek* (dodatek do "Gazety Malarskiej"). 1932. № 4. S. 25–26.